

προτάξη τῶν Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν τὴν ἴδιαν εἰκόνα, ἀπευρίνατο. «Εἶναι ἀσυγχώρητον εἰς ἐμὲ νὰ καταστήσω γελοίας τὰς ἀλίγας ἡμέρας ἢ δύρας, ἔσσας ἀκόμη μέλλω νὰ πατῶ τὴν γῆν, ὑποφέρων δ, τι ἐβδελύχθην εἰς ἄλλους, δ, τι νὰ βδελύσσωνται: ἐπαράγγειλα ῥητῶς τοὺς ἔμογενεῖς μου εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς Αὐτοσχεδίους Στοχασμούς. Ἐνόσῳ ἔμεναν καλλημένοι μὲ τὸν Πλούταρχον, ἢ λαμπρότητας τοῦ Πλουτάρχου, τοὺς ἐστόλιζεν ὀλίγον τι. Χωρισμένους ἀπ' αὐτὸν ἵστως ἀκόμη ἢ παροῦσα γενεὰ τοὺς ἐπαινέσῃ· ἀλλ' ἢ ἐπερχομένη θέλει τοὺς κρίνειν δ, τι ἀληθιῶς εἴναι, δηλαδὴ ὡς καρπὸς ἀρχομένης τοῦ θίγους παιδείας, ἢ νὰ τὸ εἶπω καθαρὰ, ὡς ψελλίσματα νηπίων. Τοιχύτης κρίσεως χρόνου καὶ προβλέπων καὶ εὐχόμενος εἰς τὸ γένος μου, τοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ, εἰς τοῦτο μόνον ἀρκοῦμει, νὰ μὴ μὲ συγκαταριθμήσωσι μὲ τοὺς καταισχύνοντας τὸ γένος, μηδὲ ὅρεξιν ἔχω καμίαν νὰ δεῖξω εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ γενεροῦ μου σώματος.»

Τὸ πρῶτον καὶ ἔκτενέστατον μέρος τῶν Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν εἴναι ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Πρόδρομον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν τούτῳ ὁ Κοραῆς ἀξιοῖ πρῶτον μὲν νὰ διορθωθῇ καὶ ἀναιροφωθῇ ἡ γραμματικὴ τεχνογραφία, εἴτα δὲ νὰ ἐγκαινισθῇ ἀρμοδιωτέρα καὶ τοιαύτη τις μέθοδος παραδόσεως τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἥτις ἄμα μὲν νὰ καθιστᾶ κοινοτέραν τὴν εἰδήσιν τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἄμα δὲ νὰ διορθοῖ καὶ τῶν γέων τὰ ἥθη· τοῦτο δὲ ἀξιοῖ ἐκ πειρας γινώσκων, ἕτι τῆς πρόσθεν μεθόδου καρποὶ ἥσαν ματαία χρόνου διαπάνη καὶ ἥθων διαστροφὴ ἐκ τῆς δοξοσοφίας προερχομένη. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ὅπισθεν γίνεται πλεονάκις μνεία τῆς γραμματικῆς τέχνης, τῶν μεθόδων καὶ τῶν μαθημάτων, ἀτινα συνήθως ἐκαλοῦντο καλὰ γραμματικὰ, καὶ αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας, πρόσφορον κρίνομεν βραχεῖάν τινα διασαφητικὴν προσημείωσιν, ἀναιροῦσαν μὲν παραλόγους ὑπολήψεις, συμβαλλομένην δ' ὄπωσοῦν καὶ εἰς εὐχερεστέραν τῶν γραφηδομένων κατάληψιν. Οἱ Αὐτοσχέδιοι Στοχασμοὶ γέμουσι πολλῶν παρεκβάσεων καὶ πλειόνων ἐπαναλήψεων οὐ μόνον διότι συνετάχθησαν ἐν μακροτέροις χρονικοῖς διαλείμμασιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἔξῆς δύο λόγους· α) τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης ἐσπούδασεν ὁ Κοραῆς διὰ μυρίων παραδειγμάτων καὶ παντοίων ἄλλων τρόπων νὰ πείσῃ, δτι πρὶν ἐπιλάβωνται τοῦ ἐπαινετοῦ ἔργου δρείλουσιν ἄμα μὲν νὰ ἀκριβώσωσι τὴν ἱστορίαν ὅλην τῆς γλώσσης ἥτοι τὴν κατάστασιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν δοκίμων συγγραφέων, ἐπὶ τῶν τεῦ

παρακμάζοντος ἀττικισμοῦ, ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μεταγενεστέρων λογίων, ἅμα δὲ νὰ προσλάβισιν ἐπίχουρον καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἴστορίαν τῆς κατὰ μικρὸν διαπλάσεως καὶ τελειώσεως τῶν νῦν φιλοσόφων γλωσσῶν· διότι καὶ κατὰ τὴν τελείωσιν καὶ κατὰ τὴν διαστροφὴν τῶν γλωσσῶν τὰ ἔθνη ἐτήρησαν ἐν πολλοῖς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τύπον ὡς ἔντον τῇ τελείωσει καὶ τῇ φθορᾷ τῆς ίδιας ἔκαστον ἡμερώσεως· ^{β')} παρεκβατικώτερος κατέστη ὁ Κοραῆς καὶ διότι ἥθελησε νὰ ἀποπλύνῃ τὸν πολλαχόθεν αὐτῷ προστριβέντα μῶμον, ὅτι ἐπετήδευε καινοτομίας καὶ παραλλαγάς. Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δμολογίαν, οὐδαμοῦ ἐκαινοτόμησεν· ἐκ δὲ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν κατὰ χρόνους καὶ τόπους ἀλλοιώσεων αὐτῆς ἀλλα μὲν ἐξελέξατο ὡς χρηστὰ, ἀλλα δὲ ἀπέβαλεν ὡς ἀχρεῖα ἡ ἀνοίκεια τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ· «Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ κρίσις (ἔγραφεν) ἐνδεχόμενον νὰ ἔηαι ἐσφαλμένη· ἀλλ' ἡ κρίσις μου δὲν εἶναι νόμος· ἀς τὴν ἀκολουθήσῃ δστις τὴν νομίζει ἥδρθην· ἀς τὴν ἀποβάλῃ δτια δὲν ἀρέσκει. Τόσον δλιγάτερον θὰ μὲ νακαρφανῇ ἡ ἀποβολή, δσον οὐδ' αὐτὸς (καὶ τὸ δμολογῶ χωρὶς ὑπό-κρισιν μετριοφροσύνης) ἐξεύρω τία τύπον ἡ μορφὴν μέλλει νὰ λάβῃ ἡ γλῶσσα». Ακούων τις ὅτι ὁ Κοραῆς προετίμα νὰ καῶσιν αἱ τέως γραμματικαὶ μᾶλλον ἡ νὰ συντάσσωνται νέαι, κινδυνεύει νὰ νομίσῃ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο κατ' ἀρχὴν πάσης γραμματικῆς πολέμιος ἀσπονδος· ἀλλ' οὐδὲν τούτου ἀτοπώτερον. Περὶ τῶν δινομασθέντων ἀνθρωπικῶν γραμμάτων, *Humanitas*, ἥτοι τῆς γραμματικῆς τέχνης δ 'Οβιδίος ἀπεφήνατο, ὅτι *emollit mores, nec sinit esse feros toutestis malassouisi τὰ ἥθη καὶ διώκουσι τὴν ἀγριότητα.* Τοιαύτην καὶ ὁ Κοραῆς ἐνδει τὴν ἀληθῶς καλὴν γραμματικὴν, διότι ἐκ τῆς τέως παραδιδομένης ἐν τοῖς σχολείοις, πολλοὶ μὲν ἔμειναν ἀμάλακτοι, ἔνιοι δὲ καὶ παντάπασιν ἐθηριώθησαν ἔνεκεν τῆς δλεθρίας οἰήσεως ὅτι δῆθεν ἔμαθόν τι. Μόνον διὰ τῆς γραμματικῆς τέχνης, δπόταν αὗτη διδάσκηται πρεπόντως, ποριζόμεθα τὴν γγῶσιν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἥτις συγτελεῖ εἰς τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἡμέρωσιν. Τῆς γραμματικῆς δὲ πάλιν τὸ λαμπρότατον μέρος, κατὰ Διονύσιον τὸν Θράκα, εἴναι οὐχὶ τοσοῦτον ἡ κατὰ προσωδίαν ἐντριβής ἀνάγνωσις, οὐδὲ ἡ ἐξήγησις κατὰ τοὺς ἔνυπάρχοντας ποιητικοὺς τρόπους, οὐχὶ τοσοῦτον ἡ γλωσσῶν τε καὶ ἴστοριῶν πρόχειρος ἀπόδοσις, οὐδὲ τῆς ἐτυμολογίας ἡ εύρεσις, οὐδὲ ὁ τῆς ἀναλογίας ἐκλογισμὸς, δσον ἡ κριτικὴ, «Κρίσις ποιημάτων, δὴ καλλιστόν ἔστι πάντων τῶν ἐν τῇ τέχνῃ»· διὰ τοῦτον τὸν λόγον

γραμματικὸς καὶ κριτικὸς ἦσαν τὸ πάλαι λέξεις ἵσοδύναμοι. Συνέβη δὲ εἰς τὴν γραμματικὴν ὅ,τι καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀνθρωπίνας γνώσεις, τουτέστιν ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἔλαχεν ἐπίδοσιν ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς εἰς τὸ τέλειον κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας ἐξ ὅτου εὐάριθμοι λόγιοι: "Ἐλληνες φυγάδες ἐκόμισαν εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην τῆς φιλολογίας τὰ σπέρματα οἵ τούτων δὲ ἀγλαοὶ καρποὶ ἀπόκεινται ἐν ταῖς πολυχρήμοις ἐκδόσεσι τῶν ἑλληνικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ ἐν ἀλλοίς οὐκ ὄλιγοις λατινιστὶ συντεταγμένοις πονήμασιν. Ἄλλοι δὲ διεγάπειν ὑπάρχειν νὰ μάθωμεν ἡμεῖς καλὰ γραμματικὰ ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμεν ὅσα ἐν χρέῳ μακρῷ ὑπὸ μυρίων σοφῶν ἐγράψησαν εἰς τελείωσιν τῆς γλώσσης, οὔτε δίκαιον εἶναι οἱ μὲν ἀλλογενεῖς νὰ ἀναγνῶσκωσι τοὺς ἀόπους τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐν διωρθωμέναις ἐκδόσεσι καὶ νὰ τρυφᾶσιν ἐν τῷ καθαρῷ τῆς ἑλληνικῆς τραπέζης ἀρτῷ, ἡμεῖς δὲ νὰ λιμανώμεν ἢ νὰ ἀποζῷμεν ἐκ τῷ πιτύρων τῆς ἡμετέρας γραμματικῆς. Ἐκ τῶν ἡμεδαπῶν οἱ μὲν προτιμέρευοι νὰ συντάξωσι γραμματικὴν δύνανται ἐκ τῶν ἥρθησαμένων ἐν τοῖς ὅπισθιν γὰρ μάθωσιν δπόσα καὶ τίνα ἐφόδια δέοντα νὰ ἔγῃ ἡ τοιοῦτον ἔργον ἀναδεχόμενος, οἱ δὲ συντάξαντες ἤδη φαύλας γραμματικὰς δύνανται καὶ αὐτοὶ νὰ ἀποτρίψωσι τὸ ὄνειδος συντάσσοντες δρθιτέρας. Μικρὰ ζημία εἶναι τῇ σύνταξις γραμματικῆς φαύλης, ἔτι δὲ μικροτέραν ὑφίσταται ζημίαν ὁ στερεόμενος τῆς ὑπολήψεως ὅτι εἶναι γραμματικός πασῶν τῶν ζημιῶν μεγίστη κατὰ τὸν Ἐπίκτητον, εἶναι δὲ ἀπώλεια τῆς αἰδοῦς, τῆς καταστολῆς, τῆς ἡμερότητος, τῆς ἀνθρωπότητος.

Μέχρι τῆς παρελθούσης ἐκατονταετηρίδος ἐβράδυνον, κατὰ Κοραῆν, τῆς Ἐλλάδος τὴν ἀναγέννησιν ἀλλα τε καὶ τῶν βιβλίων ἡ σπάνιες, δι' ἣν ὁ πολύτιμος ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις χρόνος κατηγαλίσκετο εἰς εὐαρίθμων ποιητῶν καὶ λογογράφων ἀπογραφήν. Καὶ δὲ διδασκαλία δὲ, γινομένη ὑπὸ διδασκαλῶν, ἀβίβλων καὶ αὐτῶν, ἀπέβανε μακρὰ, πολύπονυς, ἀτερπῆς καὶ ἀπέρχερε καρποὺς δλιγίστους. Οὐδὲν θαυμαστὸν ἐπωμένως, ἀν μετὰ πλείους ἐνικυτοὺς καὶ ἐκ πολυχρήμου μαθητῶν χορείας πάνυ δλίγοι ἀπεφοίτων κεκτημένοι μετρίαν τῆς γλώσσης εἶδησιν. Ἐπαρκῶν ὁ Κοραῆς εἰς τὴν πρώτην ἑλλειψιν διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὑποδειχνύει γέχν διδασκαλίας μέθοδον, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς μεταρρύθμίσεως τῆς γραμματικῆς. Τὸ μέρος τοῦτο τῶν Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν εἶναι, ὡς εἴπομεν, τὸ διδακτικῶταν τῶν φιλοσοφημάτων, ὃσα πώποτε ἐν Ἐλλάδι περὶ γλώσσης καθόλου καὶ περὶ γραμματικῆς

Ιδιαιτέρως ἐφιλοσοφήθησαν· τὴν δὲ ἀξίαν αὐτοῦ καὶ τὸ κῦρος ἀνομολογεῖ καὶ νῦν δὲ ἀναγνώστης, ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡ πραγματεία συνετάχθη καθ' ὃν χρόνον οὐδὲ παρὰ Γερμανοῖς ἐπλεόνακον φιλόσοφοι γραμματικοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ δτὶ καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν οἱ λογιώτατοι, εἰς παραπλήσια συμπεράσματα καθ' ἑαυτοὺς καὶ χωρὶς τοῦ Κοραῆ καταλήξαντες, συνέταξαν γραμματικάς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον συναδούσας πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς εἰσηγήσεις ἔκειγου. Ὁ Κοραῆς οὔτε ἀφοριστικῶς ἀποφαίνεται, οὔτε γνῶμας ἀναρρίπτει ἐπὶ τὸ δογματικώτερον ὡς γομοθέτης τῆς γλώσσης· τούταντίον δὲ δκνεῖ νὰ καλέσῃ τὴν αὐτοσχέδιον αὐτοῦ ἔκθεσιν συμβουλήν. Ἐκ τῶν διδασκάλων, λέγει, πολλοὶ μὲν οὐδεμιᾶς χρήζουσι συμβουλῆς, οἱ πλεῖστοι δὲ προσκρούουσιν εἰς κωλύματα κατ' ἀνάγκην παρεμβαλλόμενα παντὶ τῷ ἐπιχειροῦντι νὰ καινοτομῇ περὶ πράγματα καὶ ἔθη, εἰς δὲ ἡ παλαιότης περιῆψεν οὕτως εἰπεῖν σέβας θρησκευτικόν. Ἐλπίζει λοιπὸν, δτὶ ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ, εἰ μηδὲν ἄλλο, θὰ συνεμπεδώσῃ τὰς φωνὰς τῶν φιλογενῶν διδασκάλων γάριν τῶν ἀπλοίκων ἀγθρώπων, οἵτινες ἔμαθον νὰ ἀριθμῶσι μᾶλλον ἢ νὰ σταθμῶσι τὰς φωνάς. Πρὸς δὲ τοὺς εἰλικρινῶς ἢ κατὰ προσποίησιν ὑπολαμβάνοντας τὰς τοιαύτας καινότητας καινοτομίας θρησκευτικάς, καλὸν νὰ ἐπαναληφθῶσι τὰ σοφὰ τοῦ Ἱσοκράτους ἥρματα «τὰς ἐπιδόσεις δρῶμεν γιγνομένας καὶ τίνη τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων οὐ διὰ τοὺς ἐμμένοντας τοῖς καθειστῶσιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας καὶ τολμῶντας δεῖ τις κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἔχόντων». Τῶν γραμματικῶν τὸ ἀφιλόσοφον ἐλέγχων δὲ Κοραῆς ἀποφαίνεται, δτὶ πλέον θὰ ὠφέλει τὸ ἑλληνικὸν γένος δὲ καίων ἢ δὲ συντάσσων γραμματικάς, διότι πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ, αἱ συνταχθεῖσαι μικρὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ μετὰ τὴν ἀλώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχουσι τρία σφάλματα ίκανά νὰ ἐμβάλωσι τοῖς νέοις φόβοιν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν· οἱ κανόνες αὐτῶν δηλούντι συγετάσσοντο α) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, β) διεξοδικῶς, γ) ἀμεθύδως.. Ὅτι τὸ πρῶτον ἀμάρτημα καθίστα δυσχερῆ τῆς γραμματικῆς τὴν ἔκμαθησιν, οὐδεὶς δὲ ἀμφιβάλλων· ἀφ' οὗ καθ' ἑαυτὴν ἀγέρης ὑπάρχει ἡ τῆς γραμματικῆς ἀνάγνωσις, πολλῷ ἀγέρεστέρα καθίσταται, ὅποτεν ἐκείνη συντάσσηται ἐν γλώσσῃ ἀκαταλήπτῳ. Ὡς δὲ δὲ Γάλλος λ. χ. μανθάνει τοῦ "Αγγλου τὴν γλῶσσαν ἐν ἀγγλικῇ γραμματικῇ συντεταγμένῃ γαλλιστὶ, καὶ τὸ ἀναπταλιν, οὗτο καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες ὥρειλόν νὰ διδάσκωνται τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας ἐν τῇ καθωμιλημένῃ ἑλληνικῇ. Ἐλέγχων δὲ Κοραῆς τὸ δεύτερον τῶν γραμματικῶν

άμαρτημα, ἦτοι τὸ διεξοδικὸν αὐτῶν καὶ σχοινοτενὲς, παρατηρεῖ, ὅτι αὐτὴ κυρίως ἡ γραμματικὴ δὲν διδάσκει τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' εἰσάγει ἀπλῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἐξ ὧν ἡ γλῶσσα μανθάνεται· ὅφείλει ἔπομένως νὰ ἥναι εἰσαγωγὴ περιέχουσα τοὺς σχηματισμοὺς τῶν δικτῶν τοῦ λόγου μερῶν, ἢ τοὺλάχιστον νὰ ἥναι διηρημένη εἰς δύο γραμματικὰς, τὴν μὲν χάριν τῶν περὶ τὰ στοιχεῖα σπουδαζόντων, τὴν δὲ χάριν τῶν τὰς πρώτας ἀρχὰς μεμαθηκότων. Τῆς γραμματικῆς τὴν διχοτομίαν συνιστῶν ὁ Κοραῆς ἐπάγεται παραδειγματικὰ τὴν τότε ἐν χρήσει οὖσαν γραμματικὴν τοῦ Θεοδώρου, ἵνα τὰ δύο πρῶτα βιβλία εἶναι δύο διλόγληροι γραμματικαὶ, ἡ μὲν συντετμημένη, ἡ δὲ ἐκτεταμένη· ἀλλ' ἡ πρώτη ἥδυνατο νὰ καταστῇ ἔτι συντομωτέρχ, μετατιθεμένων ἐξ αὐτῆς πολλῶν εἰς τὴν ἑτέραν, ἥτις ὠφείλει νὰ ὑπάρχῃ μᾶλλον ἐκτενής. Καὶ καταλείπει μὲν τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἐμπείροις τῶν διδασκάλων νὰ δηλώσωσι τίνα δέον νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐξ ἐκείνης καὶ προστεθῶσιν εἰς ταύτην· ἐξ οὗ δὲ ἐπιφέρει παραδείγματος πρὸς διευκρίνησιν τῆς ἴδεας αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι ἀξιοῖ νὰ παραλειφθῇ ἐν τῇ πρώτῃ οὐ μόνον ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ διαίρεσις τῶν τε γραμμάτων εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα καὶ τῶν φωνηέντων εἰς μακρὰ, βραχέα καὶ δίχρονα. Γιγάντιοι δὲ ὅπόσον σφοδροὶ θὰ ἐπανίσταντο κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ οἱ ἀπρίξ τῶν ἀπαξιμένων ἔχδρενοι, πειρᾶται νὰ δικαιώσῃ τὴν ἐκ τῆς πρώτης εἰς τὴν ἑτέραν γραμματικὴν μετάθεσιν τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, λέγων, ὅτι οὐδὲν βλάπτει, ἀν δοκιμάσῃ τις τούλαχιστον τὴν τοιαύτην καινοτομίαν, φρικτὴν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν μὴ τολμώντων νὰ μετακινήσωσι μηδὲν καὶ ἐκ τῶν μάλιστα ἀδιαφόρων πραγμάτων, ἀλλ' οὐχὶ παραδίξον τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὴν τελείωσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ τῶν μαθημάτων παράδοσις εἶναι καὶ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἀδύνατον δὲ νὰ ἀποτελεσθῇ ἄλλως ἢ διὰ πολλῶν πειραμάτων καὶ πολλῆς ἐρεύνης τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οἱ τὴν ἐξέτασιν δὲ ταύτην ἐπιχειρήσαντες δὲν ἀγνοοῦσιν, ὅτι δὲ ἀνθρωπος φύσει καὶ μάλιστα ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ φεύγει καὶ μισεῖ τοὺς κόπους, ὃν δὲν εἶναι προφανῆς ἢ ἀνάγκη καὶ φηλαφητὴ ἡ ὠφέλεια. Κατὰ τοὺς πρώτους δικτῷ ἢ καὶ δέκα μῆνας τῆς παραδόσεως, ἐάν ἀπὸ τοῦ ἀρθροῦ, τοῦ ὀγόματος, τοῦ φήματος, τῆς μετοχῆς καὶ τῆς ἀντωνυμίας ἐξαιρεθῇ ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς, ἀπαλλάσσεται δὲ μαθητὴς κόπου οὐδεμίαν εἰσέτι ἀποφέροντος ὠφέλειαν, κερδαίνει δὲ πλείονα χρόνον δπως μάθη τὰ ἀπαραιτήτως χρειώδη. Προτείνων δὲ Κοραῆς τὴν διχοτομίαν τῆς γραμματικῆς χάριν πρωτοπείρων καὶ προκεχωρηκότων,

ἀποφαίνεται, ώς μικρῷ πρόσθιν εἶρηται, ὅτι ἐν τῇ μικροτέρᾳ γαλήνῃ εἶναι νὰ παραλείπωνται καὶ ὁ δυῖχὸς καὶ ἡ τῶν φωνηέντων διαίρεσις εἰς μακρά, βραχέα καὶ δίχρονα. "Αν ἔξη σήμερον, θὰ ἐφρόνει ἀλλως. Ή τῶν λόγων τέχνη ἔχει θεμέλιον τὴν παθολογίαν τῶν συμφώνων καὶ τῶν φωνηέντων, μάλιστα δὲ τὴν προσῳδίαν, ἵστις ἀνευ οὔτε μετρική θεωρία ὑπάρχει δυνατή σύτε δρυμογραφία, οὔτε δρυθή λέξεων δημιουργία. Έν Γερμανίᾳ οἱ τὸ πρώτον περὶ τὴν ἐλληνικὴν σπουδάζοντες μαθηταί, πρὶν ἀκούσωσι τί δηλοῖ τὸ ἄρθρον δ, ἥ, τὸ, μανθάνουσιν ἀμα τῇ γραφῇ καὶ τῇ ἀναγνώσει τὸ πεσόν τῶν φωνηέντων καὶ τῶν διφθόγγων καὶ τοὺς τέσσαρας κυρίους κανόνας τῆς τονώσεως. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ταῖς γραμματικαῖς αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς λεξικοῖς καὶ ἐν ταῖς ἀσκήσεσι τῆς θεματογραφίας βλέπουσι σεσημειωμένα διὰ τοῦ σημείου τοῦ μακροῦ ἀπαντά τὰ δίχρονα φωνήεντα, ὅπου τῶν λέξεων ταῦτα ὑπάρχουσι φύσει μακρά, ἀκριβούσιν ἐκ πρώτης ἀρχῆς καὶ λεληθότως τὸ μέρος τῆς δρυμογραφίας. Πολλαχοῦ αὐτὸς δ Κοραῆς, δι' ἐλλειψιν ἐγκαίρου ἀσκήσεως ἢ ἐπιστάσεως, ἔγραψε «νίκαι», «κλίναι», «τύφος», «ἰσχυρώτερος», «ἐπικινδυνώτερος», «τραγώτερος» κτλ.

Μετὰ πολλῆς δειγμότητος πραγματεύεται δ Κοραῆς ἐν ἕκατὸν σελίσι καὶ ἐπέκεινα τὸ τρίτον τῶν γραμματικῶν ἀμάρτημα ἦτοι τὸ ἀμέθοδον ἐν τε τῷ τεχνολογικῷ καὶ τῷ συνταχτικῷ. Οὐδεμία ὑπάρχει οὔτε ἐπιστήμη οὐδὲ τέχνη, δσον καὶ ἀν ὑποτεθῆ δύσκολος, ἵστις νὰ μὴ ἀποβαίνῃ εὐχερής ἢ ἐκμάθησις, δταν ἡ παράδοσις αὐτῆς γίνηται μετὰ μεθόδου· οὐδεμία δὲ πάλιν, δσον καὶ ἀν ὑποτεθῆ εὐχερής, ἵτις νὰ μὴ μαγθάνηται μετὰ κόπου καὶ ἀηδίας, δταν ἀναπτύσσηται ἢ ἀμεθόδως ἢ μετὰ μεθόδου διεστραμμένης. Εἶναι δὲ καὶ λέγεται δρυθή μέθοδος ἐκείνη, καὶ οὐδὲ τὰ μαθήματα τάσσονται οὖτως, ὡς τε νὰ γίνωνται προειδοποίησις τὰ πρώτα εἰς κατάληψιν τῶν δευτέρων, ταῦτα τῶν τρίτων καὶ οὖτα καθεξῆς, ἔκαστον δὲ τῶν διδασκομένων νὰ ἀνάγηται εἰς τὸ οἰκεῖον καὶ οὐχὶ εἰς ἀλλότριον εἶδος, μηδὲ νὰ πολλαπλασιάζωνται χωρὶς ἀνάγκης ἢ νὰ συγχέωνται τὰ εἶδη. Εἰς τὸν κυκεῶνα τῶν ἀμεθόδων γραμματικῶν προέτεινεν δ Κοραῆς νὰ ἐπενεχθῇ τάξις διὰ τῶν ἐπομένων μεταρρύθμισεων. Έν πρώτοις χωρίζει τὸ ἄρθρον δ, ἥ, τὸ, ἀπὸ τῆς ἀντωνυμίας δ, ἥ, δ. Συνήθως, λέγει, ἀρχονται αἱ γραμματικαὶ ἀπὸ τοῦ ἄρθρου, διότι σπάνιωτα μὲν ἔχρησατο αὐτῷ δ "Ομηρος, ὑπάρχουσι δὲ καὶ γλῶσσαι, ἐν αἷς ἐλλείπει πχντάπασιν. Έν ὦ δὲ δρίζονται τὸ ἄρθρον "μέρος λόγου πτωτικόν,

προτασσόμενον τῶν δνομάτων», διαιροῦσιν αὐτὸν παραχρῆμα εἰς προτακτικὸν καὶ ὑποτακτικόν. Δυοῖν θάτερον δημως· ή η διαιρεσίς εἶναι φαύλη, η δόρισμὸς οὐδὲν λέγει· ἀλλὰ φαύλη μὲν φωρᾶται καὶ η διαιρεσίς, διότι ὑπολαμβάνει ἀρθρὸν τὴν ἀντωνυμίαν δεινήν, ἀτελής δὲ καὶ δόρισμὸς, διότι τὸ ἀρθρὸν προτάσσεται οὐχὶ τῶν δνομάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μετοχῶν καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου, ἵσως δὲ καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν, ὡς θέλουσι τινες. Ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Κοραῆ δὲν εἶναι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως. "Ηδη δὲ Ἀσώπιος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σύνταξιν (1841) ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν, ἐπιχρίνει τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα, λέγων πρὸς τοῖς ἀλλοις· «ὅτι καθ' ἑαυτὸν λαμβανόμενον τὸ δεινὸν δνομάζεται ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, τοῦτο δὲν πειράζει τίποτε, διότι καὶ τὸ δ δυνατὸν νὰ δνομασθῇ προτακτικὴ ἀντωνυμία καὶ εἶναι τῷ δημοτικῷ, ὡς η ἀναφορικὴ δεινὸν εἶναι ἐπιτακτικὴ η ὑποτακτικὴ, αἱ δύο δὲ αὕται συνδεόμεναι εἰς τὸν λόγον γίνονται ἀρθρα». Καὶ ὅρθις μὲν φαίνεται δὲ χωρισμὸς τοῦ λεγομένου προτακτικοῦ ἀρθροῦ δ, η, τὸ, ἀπὸ τοῦ ἀρθροῦ τοῦ ὑποτακτικοῦ ἥτοι τῆς ἀντωνυμίας δεινοῦ· κεχιγδυνευμένη δὲ δπωσοῦν φαίνεται η δόξα δτι τὸ ἀρθρὸν δὲν εἶναι μέρος οὐσιῶδες τοῦ προφορικοῦ λόγου. "Αλλως δὲ παρατηρητέον δτι οὐχὶ μόνη η δεινός, η, η. ἀλλ' αὕτὸ τὸ δ, η, τὸ, εἶναι παρ' Ὁμηρῷ δεικτικὴ ἀντωνυμία, ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, ἀρθρὸν καὶ σύνδεσμος αἰτιολογικός.

Αἱ συγκρίσεις δέκα κλίσεις τοῦ δνόματος δμοιάζουσι κατὰ τὸν Κοραῆν, δέκα πληγαῖς. Οἱ καλοὶ γραμματικοὶ, διαστελλαντες τὰ γένη, κατέταξαν εἰς μὲν τὴν πρώτην κλίσιν τὰ εἰς ας καὶ ης ἀρσενικά, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ εἰς α καὶ η θηλυκά· ἔχώρισαν δηλαδὴ τὰς δύο κλίσεις ἔνεκα τῆς τοῦ γένους διαφορᾶς, λησμονήσαντες δτι καὶ τῶν ἀλλῶν κλίσεων οὐκ δλίγαι ἔχουσιν οὐχὶ ἐν μόνον, ἀλλὰ δύο, ἔνιαι δὲ τρία γένη. 'Ωσαύτως ἀπὸ τῶν δνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἰς ος καὶ ον ἔχώρισαν τὰ τῆς τετάρτης ἀττικὰ εἰς ως καὶ ων λησμονήσαντες, δτι, δην ηθελον νὰ μείνωσιν ἔαυτοῖς ἀκόλουθοι, ὥφειλον καὶ πλείους ἀλλας κλίσεις νὰ καταχερματίσωσιν εἰς τοσαύτας, δσαι εἶναι αἱ τῆς Ἑλληνικῆς διάλεκτοι. Τελευταῖον κατέσχισαν τὴν πέμπτην, περιττοσύλλαβον λεγομένην, εἰς ἀλλας πέντε ἔνεκα τῆς συναιρέσεως, λησμονήσαντες, δτι η συγκρίσεις ἀπαντᾷ ἐν πολλοῖς τῆς πέμπτης δνόμασι. Τῶν κλίσεων δ ἀριθμὸς δέον γὰ δναχθῇ εἰς τρεῖς. Πλημμελῇ εὔρεν δ Κοραῆς καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοδώρου δρισμὸν τῆς πτώσεως «ώς

μεταβολής δυομαστικοῦ τοῦ κατὰ τὸ τέλος». Διὰ τοῦ δρισμοῦ τούτου ἀποκλείεται τῶν τριῶν κυρίων πτώσεων ἡ δυομαστικὴ, ἡ δρθῆ καὶ εὐθεῖα προσαγορευομένη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ αλητικὴ, ἡ διαδρήθην ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου καλουμένη πτώσις, ὡς πάσχουσα ἐνίστε μεταβολὴν ἐν τῇ ληγούσῃ λ. χ. ὡς λόγε. 'Αλλ' ἡ αλητικὴ ὑπάρχει συγγενῆς τῇ δυομαστικῇ πολλῷ μᾶκλον ἢ ταῖς πλαγίαις πτώσεσι, πρῶτον μὲν, διότι ἐν τῇ ἀρχαῖᾳ γλώσσῃ ἦτο ἀμετάβλητος ὡς ἡ δυομαστικὴ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἀριθμοῖς τῶν δυομάτων· εἴτα δὲ, διότι, ὡς ἡ δυομαστικὴ, οὔτε προθέσεως συντακτικὴ ὑπάρχει, οὔτε φήματος μεταβατικοῦ· καὶ τελευταῖον διότι, ὡς εὐφυῶς παρετήρησεν δὲ φιλόσοφος γραμματικὸς 'Απολλώνιος, ἡ μὲν σύνταξις αὐτῆς πρὸς τὸ φῆμα, καθάπερ ἡ τῆς δυομαστικῆς, ἐμφαίνει ἐν μόνον πρόσωπον, ἡ δὲ τῶν τριῶν γνησίων πτώσεων ἐμφαίνει ἀναγκαῖως δύο πρόσωπα.

Kai ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ φήμιατος φαυλίζονται μὲν πρῶτον οἱ γραμματικοί, οἱ εἰς τρεῖς καὶ δέκα συζυγίας τὸ φῆμα κατακερματίσαντες, εἴτα δὲ ἀναπτύσσεται μετὰ πρωτοφανοῦς ἐν τοῖς τότε "Ελλησι σαφηνείας ἡ θεωρία τῶν μέσω γ φημάτων καὶ ἀποθετικῶν. Τὴν περὶ τῆς φύσεως τῶν φημάτων ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν καὶ τὴν παντελῆ τῶν γραμματικῶν ἀβελτερίαν τεχμαίρεται δὲ διεξερχόμενος τὰς οἰκείας τοῦ Κοραῆ περικοπάς. 'Εν οὐδεμιᾷ (λέγει) τῶν πολυαρθρικῶν καὶ πολυφύλλων γραμματικῶν, δισαι ἀπὸ τῆς ἀλώτεως ἕως τῆς σήμερον κατέκλυσκη τὴν 'Ελλαδία, ἡρμηνεύοη σαφῶς ἡ τῶν φημάτων μέση διάθεσις. Δέν εἶναι ἀγανακτήσεως ἀξιού τις τοὺς γραμματικοὺς δογματίζοντας, διτὶ τὸ μέσον φῆμα σημαίνει δὲ μὲν ἐνέργειαν, δὲ δὲ πάθος, νὰ ἔχωμεν δὲ γρείαν παρ' ἀλλοφύλων ἐλληνιστῶν νὰ μάθωμεν τὴν φύσιν τοῦ μέσου φήμιατος ἡμεῖς οἱ "Ελληνες, νιν ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ σώζεται τὸ μέσον φῆμα; 'Αλλὰ πρὸς τί ἡ μνεία ἀλλοφύλων; δὲν ἐνδησαν "Ελληνες γραμματικοὶ φιλόσοφοι, διτὶ τὸ φῆμα τοῦτο δηλοὶ ἐνέργειαν ἀμ. καὶ πάθος, ἥτοι ἐνέργειαν εἰς αὐτὸς τὸ ἐνεργοῦ πρόσωπον ἀντεπιστρέφουσκη ἡ πάθος, οὖτις τιγος· αἵτιος εἶναι αὐτὸς δὲ πάσχων; Τῶν φημάτων τὴν μεσότητα διεσάρησεν δὲ 'Απολλώνιος, πολλαῖς δὲ ἔχατοντας τηροῖς πρὸ τοῦ 'Απολλωνίου οἱ Στωϊκοί, οὓς ὥφειλον νὰ λάβωσιν δδηγοῦντος, οἱ διὰ τοσούτων πτωχῶν γραμματικῶν τὴν 'Ελλαδία πλουτίσαντες· δὲν δὲ μὴ ἥσαν ἐκεῖνοι ἴκανοι, ὥφειλον νὰ χειραγωγηθῶσιν ὑπὸ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, ἐν ᾧ τὰ παθητικὰ Βασανίζομαι, Βιάζομαι, Δέρομαι καὶ ἄλλα μυρία ἐφύλαξαν καὶ τὴν μεσότητα τῶν παλαιῶν, ἥγουν σημαίνουσι *"βασανίζω,*

βιάζω, δέρω ἐμαυτόν». "Οτε ἔγραφε ταῦτα δοκοῖς ἐγίνωσκε μόνον τὸ τοῦ Κυστέρου συνταγμάτιον δὲ verbis mediis· διὰ δὲ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθωμιλημένης τεσσάρου διηγήσεως τὰ ἀντανακλαστικὰ ἥτοι ἀντεπιστρεπτικὰ, τὰ ἀλληλοπαθῆ ἥτοι διαλληλα καὶ τὰ διάμεσα ἥτοι ὑπηρετικὰ ρήματα, ὡςτε ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπεδείχθη πράγματι διδάσκαλος τῶν κατόπιν φιλοποιησάντων συντακτικὰ ἐν Ἑλλάδι, ὡς μαρτυροῦσιν ἀλλα τε καὶ αἱ παρὸ τοῦ Ἀσωπίου εὐφημίαι, αἱ ἀπαντῶσαι πολλαχοῦ τῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν Εἰσαγωγῆς. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάλυσιν δὲ τῆς θεωρίας δὲν δκνεῖ δοκοῖς νὰ ἐρμηνεύσῃ διὰ μακρωτέρων τὴν διαφορὰν τῶν «λέγω καὶ λέγομαι, διγίημι· καὶ διγίαμαι, ἀφαῖρω καὶ ἀφαιροῦμαι, λύω καὶ λύομαι, οἰκοδομῶ καὶ οἰκοδούμαι, διαγείζω καὶ διανείζομαι, διδάσκω καὶ διδάσκομαι . . .», διακαιολογεῖ δὲ τὴν παρέκβασιν διὰ λόγων, οἵτινες καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις φαίνονται ἀναγνώσεως ἀξίαι. Τὰ ἐκ τῶν δοκίμων συγγραφέων παραδείγματα, λέγει, ἐπήνεγκεν δπως προφυλάξῃ τοὺς νέους ἄμα μὲν ἀπὸ τοῦ τύφου τοῦ ἐγγινωμένου αὐτοῖς ἐκ τῶν νέων Ἑλληνικῶν συντάξεων καὶ θεματογραφιῶν, ἄμα δὲ ἀπὸ ματαίας τοιβῆς τοῦ χρόνου, διηδύναντο ὠφελημάτερον γὰρ διαπαγῶσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς καθωμιλημένης. Τῆς ἀμαθίας οὐδὲν ὑπάρχει τολμηρότερον. Ἀγίατοι μὲν εἶναι οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν μίμησιν συγγραφέων ἀκμασάντων ἐπότε παρήκμαζεν ἢ εἶχεν ἡδη παρακράση ἢ γλῶσσα· πρόκειται λοιπὸν περὶ τῶν μιμουμένων αὐτοὺς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς. "Αν περιωρίζοντο εἰς μόνην τὴν προθυμίαν τῆς μιμήσεως, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἥτο παντάπασιν ἀνιωφελές, αὐθ' ὅσον διδούνται καὶ περιστάσεις, ἐν αἷς ὁ σπουδαῖος ἀναγκάζεται νὰ γράψῃ Ἑλληνιστί. 'Ἄλλοι' διηδρεῖσθαι οὐ μόνον διευ ἀνάγκης σπαράττουσιν τὴν ὥραιαν τῶν Ἑλληνῶν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ διευ λόγου περιφρογοῦσι τοὺς γράφοντας ἐν τῇ κοινῇ, ἥτοι τοὺς προκρίνοντας νὰ καλλύνωσιν ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἢ ν τὸ ἔθνος λαλεῖ καὶ οὐκ λαλᾷ εἰς τὸ ἔτης, μᾶλλον ἢ νὰ ματαιοποιῶσιν ὡς αὐτοί. Ἐπειδὴ δὲ θέλουσι καὶ δικαίως καὶ ἀδίκιως νὰ ἦναι "Ομηροί, Πλάτωνες, Ξενοφῶντες, Δημοσθέναι, ὠφειλον τούλαγμαστον νὰ ἀποδύωνται εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς μιμήσεως ἔχοντες ἐπλαστερά τῶν δπλων τῆς γραμματικῆς. "Ωφειλον δὲ νὰ μὴ ἀρκῶνται εἰς τὰ ἐγκώμια τοῦ δχλου, ἀλλὰ καὶ νὰ φιλοβῶνται μὴ ποτέ τις τῶν μετ' ἐπιστάσεως ἀναγγόντων τοὺς αλασικοὺς συγγραφεῖς, εἴπη πρὸς αὐτοὺς «εἰσὶ καὶ ἐν Μεσύτησιν Ἐρινύες κ.λ.» διότι ἀληθῶς παρὸ τούτοις εύρεσκει τις βαρβαρισμοὺς, σολοκεισμοὺς,

ἀκυρολογίας, καταχρήσεις ἐν τοῖς χρόνοις, καταχρήσεις ἐν ταῖς διαθέσεις τῶν βημάτων καὶ μάλιστα ἐν τῇ μέσῃ, περὶ οὓς γῦν διαχρός λόγος. Ἀλλ' οὐδὲ δυνατὸν εἶναι νὰ γινώσκωσι τὴν δρθήν τῶν διαθέσεων χρῆσιν, ην οὔτε ἐκ γραμματικῆς τινος ἔμαθον, οὔτε καθ' ἑαυτοὺς νὰ ἀκριβώσωσιν ἔσχον πώποτε εὐκαιρίαν, περὶ τὰ μάταια ἀσχολούμενοι.

Ο Κοραῆς ἡρεύγησε καὶ τὰ ἀποθετικὰ βῆματα, ὃν οὔτε τὴν φύσιν, οὔτε τὸ ὅνομα ἐνόησαν οἱ προγενέστεροι γραμματικοί. Κατ' αὐτὸν πάντα ταῦτα ήσαν μέσα, ἐκλήθησαν δὲ ἀποθετικὰ, διότι ἀπέθεντο τὸν ἐνεργητικὸν σχηματισμὸν, ἀλλα μὲν διότι ἡ σημαίνομένη ἐνέργεια δὲν γίνεται ἄνευ ἀντιπαθίσεως, οἷον εἶναι τὸ Ἀγωνίζομαι, Μάχομαι, καὶ διὰ τοῦτο δὲ ἐνεργητικὸς τύπος οὗτο παντάπαι περιττὸς καὶ μάταιος, ἀλλα δὲ δι' ἀλλας αἰτίας, ἃς παρατρέχει καὶ ὡς μακρὰς καὶ ὡς δυσεύρετους τὰς πολλάς. "Οτι δὲ τὰ τοιχῦτα βῆματα εἶχον ἀνέκαθεν καὶ ἐνεργητικὸν τύπον, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς καθωμιλημένης γλώσσης, ης διὰ τοῦτο δὲν διαλείπει συγιστῶν τὴν μελέτην. Πάντα ὅσα διδάσκει διὰ Κοραῆς περὶ μέσων καὶ ἀποθετικῶν εἶναι δύντως δξια μελέτης. Οἱ γνωριμώτατοι τῶν ἀλλοδαπῶν γραμματικῶν ἡκρίβωσαν τῶν ἀποθετικῶν βῆμάτων τὴν σύνταξιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν, τὸ μὲν, διότι ἡ τῆς γενέσεως ἔρευνα, πάνυ δυσεύρετος οὕτα, μικρὰν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν οὐδεμίαν ἔχει συνάφειαν ἀμεσον πρὸς τὴν ἴστορικὴν καὶ κανονικὴν χρῆσιν, τὸ δὲ διότι οἱ γράψαντες συντακτικὰς πραγματείας εἶχον ἀπείρως πρὸς τὴν καθωμιλημένην ἐλληνικὴν, ἐν ᾧ πλείω μὲν σώζονται ἐκ τῶν ἀποθετικῶν τῆς ἀρχαίας, εὐχερέστερος δὲ καθίσταται διὰ παραλληλισμός. Μετὰ τὸν Κοραῆν διέλαβε περὶ τῶν ἀποθετικῶν βῆμάτων διὰ Ασώπιος ἐν τῷ προμηγμονευθέντι πονήματι, μετὰ τοῦτον δὲ ἔως τῆς σήμερον ἔτερος οὐδεὶς οὐδὲν καὶνὸν ἐδίδαξε περὶ αὐτῶν.

Διορθώσεως χρείαν εἶχε, κατὰ τὸν Κοραῆν, καὶ τῆς ἀντωνυμίας ἡ τεχνολογία, καθ' ὅσον οἱ γραμματικοὶ εἶχον ἀποσπάση τῶν ἀντωνυμιῶν οὐ μόνον τὸ ἀναφορικὸν διατομῆς, περὶ οὖς λόγος ἐγένετο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἀλλὰ πάντα τὰ πευστικὰ, ἀναφορικὰ καὶ ἀλλα τοιχῦτα μόρια, λ. χ. Τίς, Ποῖος, Πόσος, Πότερος, Τοῖος, Τόσος, Ἐτερος, Ἐκάτερος κ.λ. Ταῦτα δὲ πάντα τοσοῦτον ἀλλότρια ὑπάρχουσι πρὸς τὴν φύσιν τοῦ δινόματος, ὡςτε διὰ μὴ εἶναι ἀληθῶς ἀντωνυμίαι, εὐλογώτερον θὰ ητο γὰρ προσαρτηθῶσι ταύταις ἐν εἶδει παρατημάτος ἢ νὰ ἀπαρτίσωσιν ἴδιόν τι ἔνατον μέρος τοῦ λόγου μᾶλλον ἢ νὰ συγχέωνται ἀκρίτως τοῖς δινόμασι, πρὸς διὰ οὐδὲν ἔτερον ἔχουσι κοινὸν ἢ τὴν κλίσιν. Καὶ ἐνταῦθα θὰ ἥδυνατό τις

νὰ ἀντείπῃ τῷ Κοραῆ ὅτι οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ δὲν εἶναι οἱ μόνοι ὑπαίτιοι τῆς συγχύσεως ἀντωνυμιῶν καὶ δημόσιων. Οἱ Περιπατητικοὶ πρῶτοι ἀπέζευξαν ἀπὸ τῶν δημόσιων τινὰς τῶν ἀντωνυμιῶν, αἵτινες ἔκαλοῦντο τέως δημόσια· καὶ σήμερον ἔτι οἱ κράτιστοι τῶν γερμανῶν γραμματικῶν ἀμφιβάλλουσιν οὐ πρέπει νὰ καλέσωσιν ἀντωνυμίας τὰ ποιότητος, ποσότητος καὶ πηλικότητος σημαντικά. Τὰς περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν θεωρίας τῶν ἀρχαίων ἀναπτύσσει ἐμβριθῶς δικαίησης Στέινθαλ ἐν τῇ «Ιστορίᾳ τῆς γλωσσολογίας παρὰ τοῖς Ἑλλησι καὶ Ρωμαίοις» (1863).

Ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν προθέσεων ἔξειλον οἱ γραμματικοὶ τὰ γνωστὰ μόρια Πλὴν, "Ανευ, Χωρίς, Δίχα, "Αμα, "Ως κ.λ. εἴτε διότι ἐγίοτε λαμβάνονται ως ἐπιρρήματα, εἴτε διὰ τὴν ἀντίθεσιν αὐτῶν πρὸς ἄλλας προθέσεις· οὐ διὰ τὸ πρῶτον, ἔδει κατὰ τὸν Κοραῆ νὰ ἔχτοπισθῶσι καὶ ἄλλαι πλείους προθέσεις, λ. χ. ἡ ἀντὶ ἐπιρρήματος λαμβανομένη περὶ (οὕτεκά τοι περὶ δῶκε θεὸς πολεμῆσα ἔργα). οὐ διὰ τὸ δεύτερον, ἔδει νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς μέρη τοῦ λόγου διάφορα ἡ Εἰς καὶ ἡ Ἐκ, ἡ Ἀνὰ καὶ ἡ Κατὰ, ως ἔχουσαι ἔκατέρα ἔννοιαν ἐναντίαν τῇ τῆς ἑτέρας. "Οτι δὲ ἡ ἀντίθεσις δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ἀποδεικνύει τὸ τοῦ Ἰσοχράτους «ἡρώμη, μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἀνευ δὲ ταύτης πλείω τοὺς ἔχοντας ἔβλαψε». Μάλιστα συγκεχυμένη ἦτο ἡ τεχνολογία τοῦ ἐπιρρήματος, οὗτινος εἰς τὴν κατηγορίαν ὑπήγαγον οἱ γραμματικοὶ καὶ προθέσεις καὶ ἄλλα τοῦ λόγου μέρη καὶ λόγους ὁλοκλήρους· τὸ δὴ χείριστον, διεῖλον αὐτὸν εἰς εἴδη τοσοῦτον ἀτέχνως, ὥστε ἥγωσαν μὲν εἰς ἐν εἴδος ἐπιρρήματα διάφορα, ἔχώρισαν δὲ ἀπ' ἄλληλῶν ἄλλα δύμοειδῆ· τοιούτῳ δὲ τρόπῳ τὸ ἐπιρρήμα, ὅπερ οἱ Στωϊκοὶ ἐκάλεσαν Πανδέκτην, κατέστη ἀληθῆς Αὐγείου κόπρος, ἢν εἴς μόνος Ἡρακλῆς δὲν ισχύει νὰ ἔκκαθάρῃ. 1) Κακῶς ποιοῦντες οἱ γραμματικοὶ (λέγει δικαίησης) συγκατέλεξαν τοῖς ἐπιρρήμασι τὰ ἐκπλήξεως, θαυμασμοῦ ἡ σχετλιασμοῦ δηλωτικὰ μόρια καὶ τὸ κλητικὸν Ὡ, ἀτινα ὠφειλον νὰ ἀποτελέσωσι μᾶλλον ἴδιον λόγου μέρος, τὸ Ἐπιφώγυμα. 2) Οὐχ ἡτον πλημμελῶς συγκατηρίθμησαν τοῖς ἐπιρρήμασι λογικὰς προτάσεις ἦτοι λόγους ἀπηρτισμένους «Τουτέστι, Δηλογότι, Ἐνίστε κ.λ.» Ἐπὶ τούτων δὲν ἀργεῖται δικαίησης, ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, ἐν αἷς διατάσσεται δικαίησης, ἡ αὐτὴ λέξις, ἀνήκει εἰς διάφορα μέρη τοῦ λόγου κατὰ τὸν διάφορον τρόπον τοῦ νοεῖσθαι ἡ τοῦ προφέρεσθαι, ἀφ' οὗ μάλιστα, διά τινα φαύλην ἀμα καὶ παλαιὰν, ἐπομένως καὶ ἀθεράπευτον συνήθειαν, ἡλλοιώθη καὶ ἡ γραφὴ τῆς λέξεως καὶ διά τόνος (λ.

χ. 'Ιδού, 'Εκποδών). 'Αλλ' αν είναι ἀδύνατος ή τούτων ἔξωσις ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἔταξεν αὐτὰ τύραννος συγήθεια, ὥφειλον τοὺλάχιστον οἱ γραμματικοὶ νὰ ἀφιερώσωσιν εἰς τούτων τὴν ἐρμηνείαν διλιγοστὸν μέρος τοῦ πολλοῦ χρόνου, διὰ μάτην δαπανῶσι περὶ τὰ διχρηστὰ καὶ τὰ ἀνωφελῆ. 3) Τὸ μάλιστα καταγέλαστον εἶδος τῶν ἐπιφρήματων είναι τὰ κληθέντα θετικὰ ἐπιφρήματα «Ἀναγνωστέον, Γραπτέον κ.λ.». Τί παθόντες οἱ γραμματικοὶ ἔδοσαν τοιοῦτον ὅνομα εἰς τριγενῆ διόματα ρήματικά; Τὰ εἰς τέος παριστάνουσι, κατὰ Κοραῆν, συμπεπλεγμένην ἔννοιαν, ήτις ἀναλύεται εἰς τὸ «ἀξιός ἐστι» καὶ τὸ σύστοιχον παθητικὸν ἀπαρέμφατον, λ. χ. «ἀναγνωστέος=ἀξιος ἀναγνωσθῆναι». Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ οὐδετέρῳ γένει, διὰ τὴν ὄμοιότητα διοματικῆς καὶ αἰτιατικῆς, δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ἀνάλυσις ἀδιαφόρως εἰς τὸ «Ἄξιόν ἐστι ἀναγνωσθῆναι τὸ ἐγκώμιον» καὶ τὸ «Ἄξιόν ἐστιν (ἢ Δεῖ η Χρή) ἀναγνῶναι τὸ ἐγκώμιον», οἱ Ἀττικοὶ, παρὰ τοὺς κανόνας τῆς φυσικῆς συντάξεως, μετήνεγκαν τὴν χρῆσιν τοῦ οὐδετέρου ἑνίκου καὶ εἰς τὰ ἄλλα γένη καὶ ἀριθμοὺς «ἀναγνωστέον τὸν λόγον, τὴν ἐπιστολὴν τοὺς λόγους κ.λ.»· τὸ δὴ παραδεξότατον, ἐσχημάτισαν καὶ ἐκ ρήματων οὐδετέρων ἢ ὡς οὐδετέρων τοιαῦτα θετικὰ, διὰ τὴν ὅνομα ἐπάνοδος ἀδύνατος. Ἐν τῷ «οὐ πλουτητέον ἐξ ἀδίκων» τὸ πλουτητέον δηλοῖ μόνον «Ἄξιόν ἐστιν (ἢ Δεῖ) πλουτεῖν» οὐχὶ δὲ καὶ «Ἄξιόν ἐστι πλουτεῖσθαι» ὡς θὰ ἀπήτει ἡ φύσις τοῦ ρήματικοῦ εἰς τέος διὰ τὸ εὔχρηστον τὸ παθητικὸν πλουτοῦμα. Ταραχθέντες ἐπὶ τούτοις οἱ γραμματικοὶ, ἀπορεῦντες δὲ πῶς νὰ καλέσωσι τὰς τοιαύτας ἀττικὰς ἀκαταλληλίας, ἔταξαν αὐτὰς εἰς τὰ ἐπιφρήματα· οὕτω δὲ ἀπέδειξαν τὸ ἐπιφρήμα καὶ μέρος τοῦ λόγου κατόπιν! 4) Λίαν ἀξιόλογον καὶ διδακτικὸν μέρος τοῦ προκειμένου κεφαλαίου είναι ἡ ἀκρίβωσις πλείστων πτώσεων διομάτων, αἵτινες κατετάχθησκαν εἰς τὰ ἐπιφρήματα ἢ διότι ἐν τῇ χρήσει εὑρίσκονται πάντοτε σχεδὸν ἐλλειπτικαὶ προθέσεως, ἢ διότι πολλῶν δὲν σύζεται πλέον ἢ διοματική. Τὰ ἐπιφρήματα ταῦτα, τὰ κοινῶς καλούμενα γενικοφανῆ, δοτικοφανῆ, αἰτιατικοφανῆ, δο Κοραῆς ἐξήτασε μὲν καθ' ἔχυτά, ἐξήτασε δὲ καὶ κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τὰ τῆς καθωμιλημένης (ἄδην, λίαν, μάτην, οὖ, δρμοῦ) — καὶ «όμοῦ, μαζί, κατόπιν, χάμου, κατάχαμα, ἀκόμη . . .») εὐφυῶς δὲ πάνυ πολλὰ τούτων ἡτυμολόγησε πολλῷ πρότερον, πρὶν ἡ ἀλλοι ἀλλως αὐτὰ διεσάφησαν φιλόσοφοι γραμματικοὶ καὶ γλωσσολόγοι τῆς ἀλλοδαπῆς. Τὴν ἐν τούτοις καὶ ἀλλοῖς ἐπιφρήμασιν ἐπενεχθεῖσαν σύγχυσιν ἐπηνέξησαν ἔτι μᾶλλον οἱ αὐτοὶ Ἑλληνες γραμματικοὶ διά τε

πλημμελοῦς συνθέσεως δύο λέξεων εἰς μίαν (διόλου, εἰσάπαν, παραυτά, καταρχάς) καὶ διὰ τῆς μεταβολῆς ἢ μεταθέσεως τοῦ τόνου (ἐπίπαν, ἐπέκεινα, ἐκποδών). Ὁ Κοραῆς φρονεῖ, δτὶ οὐδὲν κακὸν θὰ προέκυπτεν, ἀν, ἐκκαθαιρομένης τῆς τοῦ Αὔγείου κόπρου, ἔξεβάλλοντο πᾶται αἱ προμημονευθεῖσαι τῶν ἐπιφρημάτων τάξεις ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἔταξεν αὐτὰς γραμματικὴ ἀλογος καὶ ἀφιλότοφος· διότι πᾶν τὸ μὴ κατέχον τὸν οἰκεῖον αὐτῷ καὶ προσήκοντα τόπον εἶναι καὶ καλεῖται ἀτοπον, τὰ δὲ τῆς γλώσσης ἀτοπά δραδίως γεννῶσι τὰ ἀτοπα τοῦ διανοεῖσθαι, ἐξ ὧν μετ' οὖς πολὺ προέρχονται τὰ ἀτοπα τῆς διαγωγῆς. Ὁ μαθὼν νὰ ἥγαιι ἀτοπος ἐν ἐνὶ πράγματι ταχέως μεταφέρει τὴν ἀτοπίαν καὶ εἰς ἕτερα, τούτου δ' ἔνεκκ ἀπανταχοῦ ἢ τῶν ἡθῶν ταραχῇ ὑπῆρξε σύγχρονος τῇ ταραχῇ τῆς γλώσσης. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρέπει καὶ αἱ καινοτομίαι νὰ γίνωνται μετὰ μέτρου ἵνα μὴ συνεκρίζωθῇ τοῖς ζιζανίοις καὶ σίτος, ἀρκεῖ νὰ ἐκτοπισθῶσι μὲν δσα τῶν ἐπιφρημάτων δὲν ἀπέβαλον εἰσέτι τὴν διοματικὴν ἢ ῥηματικὴν αὐτῶν φύσιν, νὰ σημειωθῶσι δὲ τὰ λοιπὰ συνειλεγμένα εἰς ἴδιον κεφάλαιον, ἐπιτεταγμένον τῷ ἐπιφρήματι, ὡς ἐπιφρηματικαὶ ἀνωμαλίαι, καθόπερ ἐπιτάσσονται ταῖς μὲν κλίσεσι τὰ ἔτεροκλίτα διγόματα, ταῖς δὲ συζυγίαις τὰ ἀνώμαλα ῥήματα. Ὁ Ἀσώπιος ἀπορεῖ «πῶς δικαρίτης Κοραῆς κατεφέρθη τόσον πολὺ ἐγαντίον τῶν παλαιῶν γραμματικῶν δτὶ κατέταξαν εἰς τὰ ἐπιφρήματα γενικάς, δοτικάς, αἰτιατικάς καὶ δλοκλήρους προτάσεις· διότι, ἐν ᾧ ταῦτα πάντα κατὰ τὴν ἀρχὴν εἶναι διγόματα, ὡς θαυμασιώτατα δικά τους Κοραῆς ἀπέδειξεν, ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν εἶναι ἀληθινὰ ἐπιφρήματα». Βεβαίως οὐχὶ πάντες τοῦ Κοραῆ οἱ ἰσχυρισμοὶ εἶναι ἀκαταμάχητοι. Λόγου γάριν, δοξάζει δτὶ «τὰ νομιζόμενα ἐπιφρήματα, παράγωγα ἀπὸ πόλεων διγόματα, οἵον «Μεγαροῖ» «Ἰσθμοῖ» «Φαληροῖ» εἶναι «πρωτοτύπων ἀχρήστων δοτικαὶ κατὰ τὴν παλαιὰν δρθογραφίαν, τῆς δποίχες ἔγνη ἔμειναν εἰς τὴν δοτικὴν τῆς λεγομένης τετάρτης τῶν συνηρημένων, οἵον Λητοῖ». Κατὰ τοὺς νεωτέρους γλωσσολόγους, τὰ προμνημωνευθέντα εἶναι τοπικαὶ πτώσεις. Ηθαγωτέρα φαίνεται ἡ εἰκασία τοῦ Οίκονομίδου, καθ' ἥν τὸ «Μεγαροῖ» καὶ τὸ «Φαληροῖ» ἐγένοντο κατ' ἀποκοπὴν παρὰ τὸ «Μεγαρόθι» καὶ «Φαληρόθι». Οἱ τὰ τοιχύτα ἐπιφρήματα δοτικάς ἢ τοπικάς πτώσεις ὑπολαμβάνοντες, οὐδένα ἔχουσι λόγον ἢ δτὶ ἀληθεῖς δοτικαὶ «Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι, Δελφοῖς, Τίρυνθι» καὶ ἄλλαι κυρίων καὶ ποσηγορικῶν διομάτων εὑρηνται πρὸς τοπικὰ ἐπιφρήματα ἰσοδυναμοῦσαι. "Επειτα, ζητεῖται α') διατέ τῆς πόλεως Μεγαρέων, πληθυντικῶς λεγομένης «Μέγαρων»

έλαχθη παραλόγως οὐχὶ ἡ πληθυντικὴ δοτικὴ «Μεγάροις» εἰς δηλωσεῖ τῆς ἐν τόπῳ σχέσεως, κατὰ τὸ «Δελφοῖς» τὸ «Ἀθηναῖς» κλ. ἀλλ' ἡ ἐνικὴ «Μεγάρῳ» · β') διεκτὶ ὁ τόνος τοῦ προπαροξύτονου «Μέγαρου» κατεβιβάσθη παρὰ τοὺς κοινοὺς περὶ τονώσεις κανόνας οὐχὶ εἰς τὴν παραλήγουσαν ὡς ἔδει («Μεγάροις») ἀλλ' εἰς τὴν λήγουσαν «Μεγαροῖς» · γ') εἰ δὲ ὁ τόνος εἶναι ὁ τὴν δοτικὴν κατ' ἐξοχὴν σημαίνων σχέσιν, διεκτὶ καὶ τοῦ «οἰκος» ἡ δοτικὴ «οἰκῳ» δὲν ἔγινεν «οἰκοῖς» ὡς ἡ «Μεγάρῳ Μεγαροῖς» καὶ ἡ «Φελήρῳ Φαληροῖς» (Φιλολογικαὶ Ὑποτυπώσεις σελ. 314—315). Ισχυρίζεται πρὸς τούτοις ὁ Κοραῆς ὅτι τὸ «παραυτά» η «πάραυτα» εἶναι ἀντὶ τοῦ «παρ' αὐτά» δηλ. τὰ πράγματα· ἀλλὰ πιθανώτερον ὅτι λαγθάνει ἐγταῦθα ἐπίβρομα αὖτα, ὥπερ, περισωθὲν ἐν τῷ πάραυτα, ἔχει μπόριγησιν ἐν τῷ αὐτίκα· τὸ αὖτα εἶναι ἐσχηματισμένον δημολόγως εἴτα, καὶ ὡς ἔπειτα οὕτω καὶ πάραυτα (αὐτόθι, σελ. 343).

Τῶν προμηγμονευθείσων ἀνωμαλιῶν οὐδὲ οἱ σύνδεσμοι ἔμειναν ὀπηλλαγμένοι. Τὰ μόρια "Οτι, Διὸ, Διότι, Οὔνεκα, Τούνεκα, ὅτινα κατὰ τὸν φρόνιμον Ἀπολλώνιον εἶναι τὸ μὲν ἀπρόθετος αἰτιατικὴ, τὰ δὲ ἐμπρόθετοι αἰτιατικαὶ η γενικαὶ, κατέταξεν ὃνευ ἀνάγκης ὁ Θεόδωρος εἰς τοὺς συνδέσμους, ἐπειπὼν, ὅτι καὶ τὸ ἀπλοῦν ἔνεκα ἐν τῇ «ἔνεκ' ἀρητῆρος» εἶναι αἰτιολογικὸς σύνδεσμος καίπερ γενικῇ συντασσόμενος. Ἀλλ' οἱ γελοιότατοι τῶν συγδέσμων εἶναι κατὰ τὸν Κοραῆν οἱ παραπληρωματικοὶ αληθέντες ὑπὸ τῶν χαριέντων γραμματικῶν, οἵτινες ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἀγγιγουστάτου ἀπάντων τῶν ἐθιγῶν ἀνεκάλυψαν μόρια ἐναντία μὲν αὐτῇ τῇ φύσει τῆς γλώσσης καθόλου, ἀπαντῶντα δὲ ἐν οὐδεμιᾷ ἀλληλη οὔτε τῶν ἀρχαίων οὔτε τῶν νέων γλωσσῶν. Οἱ συθρωποι, οἱ τὰς λέξεις ὡς σημεῖα τῶν ἐννοιῶν ἐπινοήσαντες, οὔτε γρείαν οὔτε δύναμιν εἶχον νὰ ἐπινοήσωσι μόρια σύνδεσμος οὐδεμίαν ἐμφαίνοντας ἔννοιαν. Καὶ οἱ παραπληρωματικοὶ σύνδεσμοι, οἱ οὕτω δηθεν αληθέντες «ἀπὸ τοῦ τὴν φράσιν παραπληροῦν η μέτρου η κόσμου χάριν» σύνδεποτε παρακληθάνονται χάριν μέτρου η κόσμου ὃνευ τοῦ εἰκονίζειν μέρος τι τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ λοιπῶν καὶ τῶν παραπληρωματικῶν συγδέσμων ἔκαστος ἔχει λίθιν δύναμιν καὶ σηματίαν, ὕρειλον νὰ δημιύωσι μὲν εἰς τὴν κατηγορίαν οἱ ταῦτα σημεῖα, καὶ ταῦτα δύναμις, νὰ ταχθῶσι δὲ εἰς εἶδη χωριστὰ οἱ μὴ συμφωνοῦντες πρὸς ἄλλο τι εἶδος καὶ παντάπασι νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τῶν συγδέσμων καὶ τῆς γλώσσης τὸ γελοῖον δημιούρα τῶν παραπληρωματικῶν. Τούτου γενομένου, σὲ μαθητὴν